

Наталія МАЗУР,
здобувачка другого
(магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 013 Початкова освіта
(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

Нінель СИДОРЧУК,
доктор педагогічних наук, професор, професор
кафедри професійно-педагогічної,
спеціальної освіти, андрагогіки та управління,
дійсний член ГО «Академія міжнародного
співробітництва з креативної педагогіки "Полісся"»
(Житомирський державний університет імені Івана Франка)
sydorchukng@uke.net

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ МЕДІАГРАМОТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЗАСОБАМИ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: РЕЗУЛЬТАТИ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

У статті актуалізовано проблему формування медіаграмотності учнів початкових класів засобами проєктної діяльності. У зазначеному контексті подано результати експериментальної роботи щодо діагностики рівня сформованості медіаграмотності молодших школярів на уроках української мови та літературного читання як підґрунтя розробки практикоорієнтованих форм та методів проєктної діяльності в навчальному процесі.

Ключові слова: *учні початкових класів, медіаграмотність, формування медіаграмотності, проєктна діяльність.*

The article updates the problem of forming media literacy of primary-grade students by means of project activity. In this context, the results of experimental work on diagnosing the level of formation of media literacy of younger schoolchildren in Ukrainian language and literary reading lessons are presented as a basis for developing practice-oriented forms and methods of project activity in the educational process.

Keywords: *primary-grade students, media literacy, formation of media literacy, project activity.*

Постановка проблеми. Відповідно до Концепції «Нова українська школа», до ключових компетентностей, якими повинні володіти учні початкової школи, варто відносити інформаційну яка забезпечує формування навичок роботи учня із великою кількістю джерел (інформацією) крізь призму її постійного оновлення. Інформаційна компетентність є основою загальної культури учнів початкової школи та її медійної грамотності особистості [1]. Медіаграмотність учнів початкової школи розглядається як складова інформаційної культури особистості, метою формування якої є інформаційне забезпечення інформаційних потреб через створення, збирання, зберігання, опрацювання, подання і використання інформації із метою формування цілісної картини світу школярами. Із огляду на це процес формування

належного рівня медіаграмотності учнів початкових класів повинен реалізуватися за використання ефективних засобів, до числа яких відносимо проєктну діяльність. В її основу покладена ідея про спрямованість навчально – пізнавальної діяльності школярів на результат, що виходить за умов вирішення тієї або іншої практично або теоретично значущої проблеми [2; 4; 5].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Історико-психологічні аспекти формування медіаграмотності особистості розглядалися у дослідженнях С. Антонової, О. Дубасенюк, Н. Зинов'євої, Н. Макарової та ін. Ефективні засоби формування медіаграмотності учнів молодшого шкільного віку висвітлені в роботах В. Беспалько, В. Васильєва, Є. Данильчука О. Савченко та ін.

Мета статті – проаналізувати результати експериментальної роботи щодо наявного рівня сформованості медіаграмотності молодших школярів на уроках української мови та літературного читання як підґрунтя розробки практикоорієнтованих форм та методів проєктної діяльності в навчальному процесі.

Виклад основного матеріалу статті. Експериментальна робота з метою вивчення наявного рівня сформованості медіаграмотності молодшого школяра на уроках української мови та літературного читання проводилася на базі Житомирської ЗОШ №8 із учнями 3-х класів. Вибірка складала по 20 осіб у кожній групі.

Експериментальне дослідження складалося із таких взаємопов'язаних етапів, як: *I етап (констатувальний)* – діагностика наявного рівня медіаграмотності учнів початкових класів. *II етап (формувальний)* – розробка та запровадження експериментальної методики із використанням проєктної діяльності із метою формування медіаграмотності учнів початкових класів; *III етап (контрольний)* – перевірка ефективності запропонованої системи роботи, спрямованої на формування медіаграмотності учнів початкових класів із використанням проєктної діяльності.

Дослідження рівня сформованості медіаграмотності молодшого школяра передбачало такі компоненти:

1.Когнітивний – розкривається як наявність інформаційних знань, умінь і здатність застосовувати їх у процесі діяльності; уміння аналізувати, класифікувати й систематизувати програмні засоби; демонструє ефективність і продуктивність інформаційної діяльності, застосування інформаційних технологій на практиці.

2.Емоційно-мотиваційний, що вказує на наявність мотиву досягнення мети, готовність й інтерес до роботи, постановку й усвідомлення цілей інформаційної діяльності.

3.Практичний: володіння основними операціями із інформацією: вміння ставити проблему, пошук рішень, аналіз, синтез, виділення головного від другорядного, що забезпечує готовність до пошуку вирішення проблем, до їхнього творчого перетворення на основі аналізу своєї інформаційної діяльності, у зв'язку з тим, що обсяг знань, умінь, засвоєних за зразком, не забезпечують необхідний розвиток потенціалу особистості.

Результати рівня сформованості медіаграмотності учнів початкової школи на констатувальному етапі унаочнює рис. 1.

Аналізуючи результати, які були отримані нами на початковому етапі дослідження свідчать про те, що певна кількість досліджуваних учнів володіє середнім рівнем медіаграмотності, ситуативним рівнем зацікавленості процесом навчальної діяльності на уроках української мови й читання. За результатами дослідження когнітивного компоненту у обох групах учнів ми помітили переважання середнього рівня сформованості медіаграмотності. Результати за мотиваційним компонентом також у більшості опитаних

були середніми, проте зустрічалися і низькі показники, що було свідченням нестійкої мотивації до пошуку та засвоєння нових знань. Адже це учні робили у більшості випадків за ініціативи (настанови) педагогів та батьків. За практичним компонентом учнів також були зафіксовані середні результати у обох групах. Це було свідченням того, що учні не достатньою мірою володіють операціями аналізу, синтезу, не завжди вміють відділяти головне від другорядного, не завжди здійснюють свою роботу ефективно.

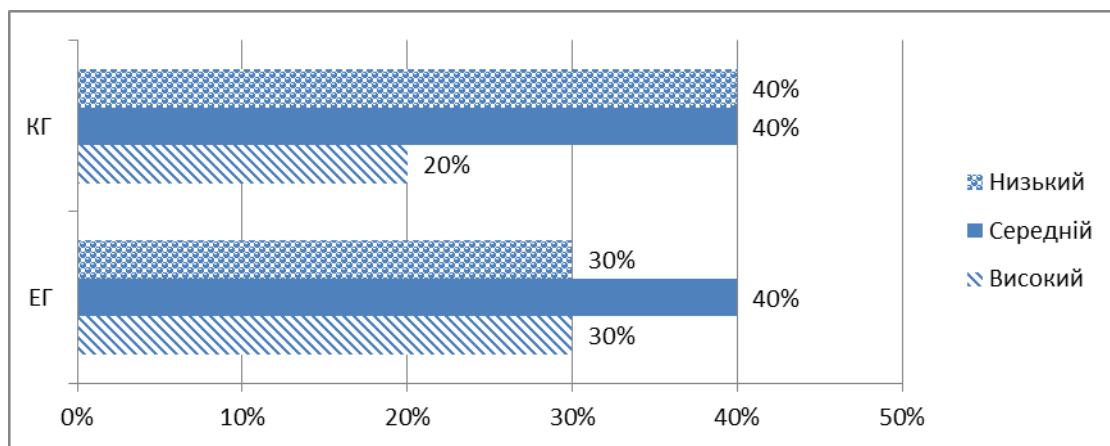

Рис. 1. Результати рівня сформованості медіаграмотності учнів початкової школи на уроках української мови й читання: констатувальний етап (%)

Все це свідчить про недостатність сформованості усіх компонентів медіаграмотності учнів початкової школи.

Оскільки наше дослідження виявило певні труднощі у сформованості медіаграмотності молодших школярів засобами проєктних технологій на уроках української мови та літературного читання, нашим основним завданням зробити цей процес простим, доступним, але цікавим та насиченим [3, с. 64].

Були розроблені та запроваджені форми й методи авторської програми «Дивослово» які передбачали використання потенціалу проєктних технологій на уроках української мови та літературного читання із метою формування медіаграмотності учнів. Програма включала в себе комплекс уроків та позаурочних заходів, дидактичні ігри, творчі вправи, ігри-драматизації, конкурси, загадки та ін. Окрім цього, до кожної форми роботи ми розробили оптимальні педагогічні умови, головним чином, із опорою на наступність та відповідність віку дітей молодшого шкільного віку, вказали додатковий перелік матеріалів, які можна використовувати на наступних уроках.

Реалізацію мети й завдань авторської програми формування медіаграмотності учнів на уроках мови й читання було здійснено у процесі організації самостійності і творчості учнів на уроках у початковій школі доцільно здійснювати через певний спектр форм та методів роботи із використанням проєктних технологій (участь у іграх-квестах, іграх логічного змісту, іграх проблемного спрямування у індивідуальній / груповій та парній роботі), що стимулювали учнів до вияву власних творчих ідей, удосконалювали навички групової взаємодії між учнями, розвивали ініціативність, відповідальність, творчість школярів [4].

Як бачимо, повторна діагностика із метою перевірки ефективності використання проєктної діяльності як засобу формування медіаграмотності учнів початкової школи на уроках української мови та читання, оскільки показники ЕГ, де проводилася робота, зазнали позитивної динаміки на 10,0%.

Порівняння результатів груп на констатувальному та на контрольному етапах доцільно представити рисунком 2.

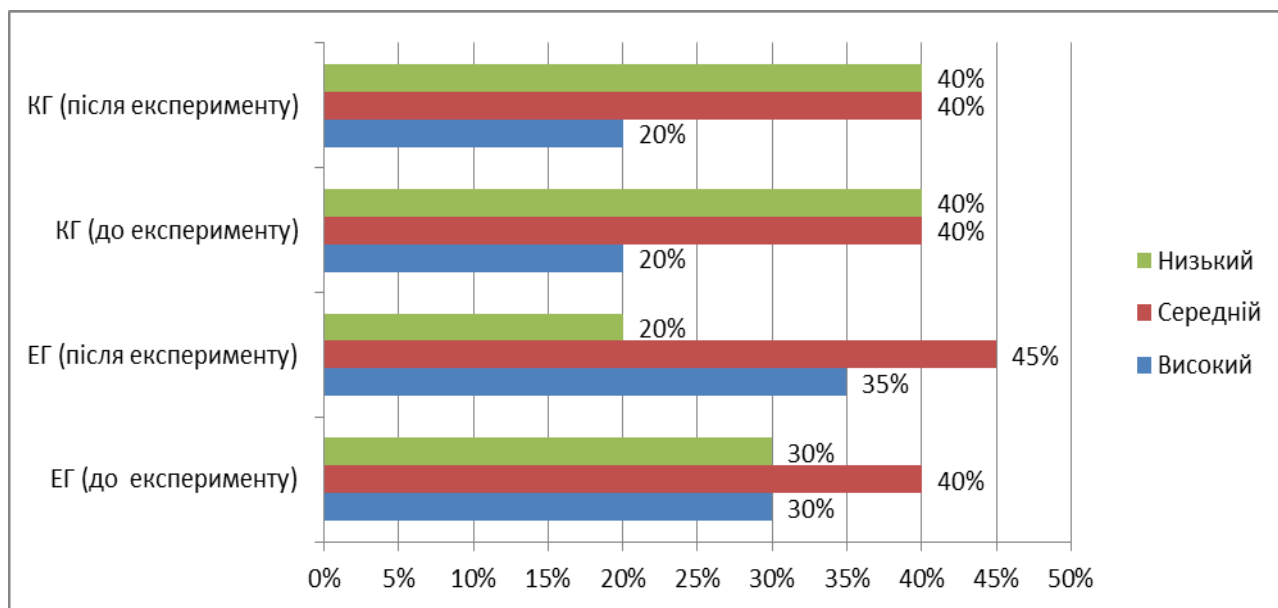

Рис. 2. Порівняння результатів діагностики рівня медіаграмотності учнів із ЕГ та КГ (констатувальний та контрольний етап), у %

Висновки. Із метою формування медіаграмотності учнів початкових класів нами був проведений педагогічний експеримент із учнями 3-х класів Житомирської ЗОШ №8. Експериментальне дослідження складалося із таких взаємопов'язаних етапів, як:

I етап (констатувальний) – діагностика наявного рівня медіаграмотності учнів початкових класів.

II етап (формуванняльний) – розробка та запровадження експериментальної методики із використанням проектної діяльності із метою формування медіа грамотності учнів початкових класів на уроках української мови та літературного читання.

III етап (контрольний) – перевірка ефективності запропонованої системи роботи, спрямованої на формування медіаграмотності учнів початкових класів із використанням проектної діяльності.

Критеріями сформованості медіаграмотності учнів початкових класів були такі:

- когнітивний, що передбачає відповідний рівень знань, умінь та навичок у процесі пошуку інформації;
- емоційно-ціннісного (мотиваційного), за допомогою якого можна вивчити особливості ставлення школяра до пізнання нового, до засвоєння знань, пов'язаних із пошуком інформації;
- практично-діяльнісного, за допомогою якого можна вивчити рівень сформованості оволодіння основними операціями із інформацією (вміння ставити проблему, добирати способи її вирішення, виділяти головне і другорядне у інформації, володіння основними розумовими операціями у процесі пошуку, аналіз ефективності такої діяльності).

До кожного із цих компонентів також були підібрані відповідні методики.

Нами була розроблена методика та програма використання проектної діяльності із метою формування медіаграмотності учнів початкової школи. Структура програми «Дивослово» передбачала 10 проектів, які проводилися 2 рази на тиждень. У процесі такої

діяльності школярі удосконалювали вміння й навички роботи із різними джерелами інформації, ефективно здійснювати пошук, створювати мультимедійні презентації, повідомлення, працювали над лепбуками та ін. Форми й методи роботи на уроках реалізувалися через використання цікавої наочності: натуральних, екранних і інших наочних посібників, дослідів; через поєднання інтерактивних форм роботи із традиційними формами та методами роботи; бесідою, самостійною роботою та ін. Нами були застосовані інтерактивні; проєктні; діалогові; ігрові; комп'ютерні технології унаочнення навчального матеріалу крізь призму використання медіа грамотності учнів початкових класів.

Порівнявши результати ЕГ та КГ після експерименту, нами було визначено, що результати високого рівня ЕГ та КГ різнилися на 20,0%, середнього – на 10,0% у ЕГ, низький рівень у ЕГ складав на 30,0% менше. Отже, у середньому показники ЕГ та КГ після експерименту мали суттєві відмінності. Зіставивши дані контрольного експерименту з даними константувального експерименту, ми з'ясували, що наша авторська експериментальна програма «Дивослово» із застосуванням проєктної діяльності була ефективною та сприяла формуванню медіаграмотності учнів початкових класів.

Проведене дослідження не вичерпує своєї глибини, проте дає підстави для подальших розвідок із проблеми формування медіаграмотності учнів початкових класів шляхом використання проєктної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Концепція «Нова українська школа». URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 21.09. 2024).
2. Кремінь В. Г. Інноваційність як вимога часу. URL: <http://znannya.org.ua/index.php/novini-znannya/nauka-i-suspilstvo/56-filosofiya/286-innovatsijnist-yak-vimoga-chasu> (дата звернення: 22.03. 2024).
3. Методика проведення роботи над текстом у сучасній початковій школі. URL: <http://www.startpedahohika.com/sotems-264-1.html> (дата звернення: 22.03. 2024).
4. Медіаграмотність – це необхідне вміння для сучасної особистості. URL: http://osvita.mediasapiens.ua/mediaprosvita/mediaosvita/mediagramotnist_tse_neobkhidne_vminny_a_dlya_suchasnoi_osobistosti_liliya_grinevich/ (дата звернення: 22.03. 2024).
5. Савченко О. Я. Основні напрями реформування шкільної освіти. *Шлях освіти*. 2020. № 1. С. 2-6.